

سنجش میزان رضایت از خدمات رفاه عمومی در نظام کاربری اراضی

شهر بندر دیر استان بوشهر

غلامرضا امینی نژاد^۱

استادیار گروه جغرافیا دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

عنایت الله یزدان پناه

استادیار گروه زیست شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

حسین بهرامیان

دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، بوشهر، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۶/۲۸

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۴/۳۱

چکیده

عدالت فضایی یکی از شاخه‌های عدالت اجتماعی است. کیفیت و کمیت خدمات رفاه عمومی یکی از یکی از مهم‌ترین شاخص‌های سنجش برخورداری یا عدم برخورداری یک منطقه از امکانات و تسهیلات خصوصاً در ارتباط با کاربری اراضی است. در پژوهش حاضر وضعیت عدالت فضایی در توزیع خدمات رفاه عمومی شهری در سطح محلات شهر دیر بررسی می‌گردد. روش انجام پژوهش به صورت توصیفی - تحلیلی می‌باشد، بدین صورت که ابتدا به منظور سنجش میزان رضایت ساکنان محلات مختلف شهر پرسشنامه‌هایی در این خصوص تهیه گردید و سپس جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های آماری در نرم افزار spss استفاده گردید. در ادامه نیز جهت رتبه بندی محلات بر اساس میزان برخورداری از سرانه کاربری‌ها از روش ویکور (vikor) استفاده شده است. نتایج حاصل از آزمون‌ها نشان می‌دهد که میزان رضایت از میزان کاربری‌ها و خدمات رفاه عمومی در سطح مطلوبی نمی‌باشد و هم چنین مشخص گردید که در توزیع کاربری اراضی شهر دیر عدالت فضایی رعایت نگردیده است. در خصوص بررسی سرانه کاربری‌های مختلف در محلات شهر دیر میزان تطابق سرانه‌های موجود با مقادیر استاندارد در برخی موارد بالاتر از سطح استاندارد ولی در اکثر موارد پایین‌تر از سطح استاندارد بوده است. در نهایت امر نیز با استفاده از مدل ویکور فازی اقدام به رتبه بندی محلات بر اساس میزان دسترسی به هر کدام از کاربری کردیم. نتایج بدست آمده از عملیات ویکور نیز تأیید کننده نظرات مردم و میزان سرانه‌های اختصاص داده شده به محلات در طرح تفصیلی می‌باشد.

واژگان کلیدی: عدالت فضایی، خدمات رفاه عمومی، کاربری اراضی، مدل ویکور، شهر دیر

مقدمه

شهرهای امروزی با مسائل و مشکلات بسیاری روبه‌رو می‌باشند. یکی از مسائل و مشکلاتی که جوامع انسانی در طول تاریخ با آن دست به‌گیریان بوده‌اند موضوع نابرابری و عدم بر خورداری اکثریت جامعه از سرانه‌های شهری است. براین اساس بعد از انقلاب صنعتی و در چهارچوب یک نظام شهری به طبقه بندی و تخصیص کاربری‌ها بادر نظر گرفتن شاخص‌های رفاهی تأثیر گذار بر ارتقای کیفیت زندگی و استانداردها توجه جدی گردید. مساله ای که بعدها در ادبیات موضوعی با عنوان رفاه عمومی یا رفاه اجتماعی مطرح گردید. رفاه اجتماعی مقوله‌ای یک‌پارچه و منسجم است که از تلاقی عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در زندگی عینیت می‌یابد. (Majid Khamenei et al., 2015, : 121-138). دریک شهر بستر سازی جهت گسترش خدمات رفاه عمومی با برنامه ریزی کاربری اراضی رابطه تنگاتنگی دارد. برنامه ریزی کاربری اراضی رسالت ویژه ای در دستیابی به اهداف کلان اجتماعی، اقتصادی و کالبدی داشته. (Mahdizadeh, 2010:279). بنابراین امروزه شهرها به عنوان سیستم پیچیده و پویا مطرح شده‌اند که دائماً بر اثر تحول فناوری‌های ارتباطی در عرصه مناسبات جدید فضا و شکل‌های نوین آن بر پیچیدگی‌های آن افزوده می‌شود، یکی از راه‌هایی که تاکنون برای سامان بخشیدن به سیستم پیچیده شهرها بویژه در کشور ما به کار گرفته می‌شود تهیه طرح‌های توسعه و عمران شهری و از آن جمله طرح‌های جامع و هادی شهری است (Sajjadi et al., 2014:14). از دیدگاه جغرافیایی عدالت اجتماعی شهر مترادف با توزیع فضایی عادلانه امکانات و منابع بین مناطق مختلف شهری و دستیابی برابر شهروندان به آنها است زیرا عدم توزیع عادلانه آنها به بحران‌های اجتماعی و مشکلات پیچیده فضایی خواهد انجامید (Sharifi, 2006:6). مهم‌ترین هدف برنامه ریزی کاربری زمین ملاحظیات رفاه عمومی است که عوامل تعیین کننده آن عبارتند از: ایمنی آرامش و امنیت. این عوامل وسیله‌ای برای رسیدن به اهداف کلان در کاربری زمین شهری است که بر دو پایه اصلی یعنی ارزش‌های توسعه پایدار و اعتلای کیفیت زندگی استوار است (Raza'yan, 2002:56). این اهداف کلان در چهارچوب مسائل شهری عبارتند از: عرضه‌ی مناسب زمین شهری برای جمعیت موجود و آتی، تأمین هزینه خدمات شهری به گونه‌ای که استفاده از منابع را نسبت به منابع اقتصادی و اجتماعی بهینه نماید و مهم تر از همه ایجاد برابری و تعادل بین گروه‌های درآمدی و برخوردار از زمین، مسکن و خدمات شهری (Dinkerly, 1997).

دیوید هاروی از جغرافیدانان رادیکال نیمه دوم قرن بیستم است که در کتاب عدالت اجتماعی و شهر (۱۹۷۳) مفهوم عدالت اجتماعی را کمک به خیر صلاح همگانی، ملاک توزیع درآمد در مکان‌ها، تخصیص عادلانه منابع و رفع نیازهای اساسی مردم تعریف می‌کند (Hosseini Shah Perian, 2015:68). وی در زمینه عدالت اجتماعی منطقه‌ای، توزیع عادلانه از راه‌های عادلانه را مطرح می‌کند و براین باور است که برای رسیدن به عدالت منطقه‌ای (بادر نظر داشتن عدالت اجتماعی) (۱) باید توزیع درآمد به طریقی باشد که، الف) نیازهای جمعیت منطقه برآورده شود، ب) تخصیص منابع به طریقی صورت گیرد که ضرایب فزاینده‌ی بین منطقه‌ای به بیشترین اندازه برسد، ج) تخصیص منابع اضافی به طریقی باشد که در رفع مشکلات خاص ناشی از محیط اجتماعی و فیزیکی مؤثر بیفتد، د) ایده ساز و کار (نهادی، سازمانی، سیاسی و اقتصادی به گونه‌ای باشد که دورنمای زندگی در محروم‌ترین مناطق هم تا حد

امکان بهتر شود. اگر این شرایط موجود باشد آنگاه می‌توان به توزیع عادلانه‌ای که به شیوه عادلانه بدست آمده دست یافت. (Hatami Nejad and colleagues, 2009:93).

بنابراین عدالت اجتماعی باید دربرگیرنده عدالت توزیعی و تخصیصی باشد، زیرا نمی‌توان منافع عمومی، نیازها و استحقاق شهروندان را بدون معیارهای توزیعی و تخصیص در نظر گرفت، لذا هرگونه برنامه ریزی شهری که مبتنی بر عدالت اجتماعی در شهر باشد، باید بتواند در توزیع نیازها، منافع عمومی، استحقاق و در تخصیص آن مؤثر باشد (Heirs and colleagues, 2008:194).

این پژوهش برآن است که تمامی محلات شهر دیر را از نظر عدالت فضایی در توزیع خدمات عمومی و نظام کاربری‌ها بسنجد و برای کاهش نابرابری‌های موجود و ایجاد توازن منطقی از نظر برخورداری از امکانات برای تمامی محلات کوشش نماید. که در همین راستا پرسش‌های پژوهش به شرح ذیل می‌باشد:

- آیا عدالت فضایی در توزیع خدمات عمومی و نظام کاربری‌ها در شهر دیر رعایت گردیده است؟

- آیا میزان رضایت از توزیع خدمات و کاربری‌ها در میان محلات متفاوت است؟

روش مورد استفاده در این تحقیق از نوع کاربردی و شیوه گردآوری اطلاعات میدانی و کتابخانه‌ای است. بدین صورت که ابتدا از طریق مطالعه اسناد و مطالعات کتابخانه‌ای چهارچوب کلی بحث نظام توزیع کاربری اراضی مشخص گردیده و در بخش نمونه مطالعاتی و جمع‌آوری اطلاعات مربوطه نیز، از روش توزیع پرسشنامه در تمامی محلات شهر دیر برای پاسخ به سؤالات و ارائه راه حل برای مساله مورد نظر استفاده می‌گردد و افزون بر آن برای مطالعه عمیق‌تر موضوع از روش کمی (پیمایش) و کیفی (مصاحبه) نیز استفاده گردیده است. جامعه آماری تحقیق حاضر را با توجه به جمعیت ۲۴۰۸۳ نفری شهر دیر (مرکز آمار ایران - ۱۳۹۵) ۳۷۰ نفر تعیین شده است که برای اندازه‌گیری حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده گردیده است. برای انتخاب افراد نمونه از شیوه نمونه‌گیری احتمالی (تصادفی ساده) استفاده گردیده است و برای جمع‌آوری داده‌ها نیز از پرسشنامه محقق ساخته سنجش رضایت مردم از خدمات رفاه عمومی در نظام کاربری اراضی شهردیر استفاده گردیده است. به منظور تحلیل اعتبار پرسشنامه از آزمون آلفای کرانباخ استفاده گردیده است که ضرایب به دست آمده در این پژوهش بین ۰/۸۳ تا ۰/۸۹ می‌باشد. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات بدست آمده از پرسشنامه‌ها و سنجش میزان رضایت مردم از کاربری‌ها از آزمون‌های ANOVA، t و در ادامه از مدل ویکور فازی استفاده گردیده است.

بر اساس اهداف تحقیق و با توجه به ادبیات و مبانی نظری، فرضیات تحقیق بدین صورت مطرح می‌گردد که:

- به نظر می‌رسد که در نظام توزیع کاربری اراضی در شهر دیر عدالت فضایی رعایت گردیده است.

- به نظر می‌رسد که در نظام توزیع کاربری اراضی شهر دیر سرانه‌های موجود با مقادیر استاندارد نزدیک باشد.

- به نظر می‌رسد که مردم شهر دیر از خدمات رفاه عمومی در نظام کاربری اراضی شهردیر رضایت کافی دارند.

اهمیت و ضرورت تحقیق: از مهم‌ترین مسائل مطروحه در طرح‌های توسعه شهری، نحوه استفاده از زمین شهری است، که نظارت بر چگونگی تفکیک اراضی موثرترین عامل در اجرای ضوابط منطقه بندی شهرها به مناطق مسکونی، تجاری، اداری و ضوابط مربوط به اراضی شهری می‌باشد. ارزیابی چگونگی تقسیم و کاربری این اراضی

شاید منعکس کننده تصویری گویا از منظر وسیمای شهری و همچنین چگونگی تخصیص فضای شهر در طی زمان و جهت رسیدن به اهداف توسعه شهری باشد (Rashidi, 2010:25).

بررسی و ارزیابی کاربری اراضی زمین شهری یکی از مهم‌ترین قسمت‌هایی برنامه‌ریزی شهری است که همراه با پیشرفت‌های جدید و استفاده از الگوهای نرم افزاری، می‌توان در این زمینه اقدامات مناسبی انجام داد. در همین راستا توجه به توزیع عادلانه خدمات و کاربری شهری در ایجاد توازن منطقی بین تمامی محلات شهر و ایجاد رضایت نسبی در میان مردم ساکن در تمامی مناطق شهر نقش بسزایی می‌تواند ایفا نماید. بنابراین بررسی این موضوع در شهر دیر جهت کاهش نابرابری‌ها اهمیت ویژه‌ای دارد؟

اهداف تحقیق: یکی از مسائل مهم در برنامه‌ریزی کاربری زمین شهری، مسئله توزیع و پراکنش درست کاربری‌هاست، به گونه‌ای که این پراکنش و چیدمان کاربری‌ها بتواند به طور منطقی، جوابگوی خواست‌ها و نیازهای جمعیتی باشد (Mohawad et al., 2011) بر همین اساس و با ذکر این مقدمه پژوهش حاضر اهداف زیر را دنبال می‌کند:

- بررسی میزان رضایت مردم شهر دیر از توزیع خدمات رفاه عمومی در نظام کاربری اراضی شهری.

- شناسایی نیازها و اولویت‌ها در زمینه خدمات شهری و توزیع کاربری‌ها در شهر دیر.

- بررسی و ارزیابی کاربری‌ها به لحاظ مقایسه سرانه‌های موجود با سرانه‌های مطلوب.

پیشینه پژوهش

در راستای برنامه‌ریزی صحیح و اصولی و در جهت بررسی توزیع کاربری‌ها و خدمات عمومی در سطح شهرها و بکارگیری اصول آن در هرگونه در برنامه‌ریزی جدید که جهت توسعه آینده شهرها تحقیقات فراوانی در ایران و سایر کشورهای جهان در ابعاد گوناگون آن انجام شده است و با توجه به نتایج بدست آمده در این تحقیقات راهکارها و پیشنهاداتی را نیز ارائه نموده‌اند که جهت آشنایی بیشتر به چند مورد از آنها در جدول زیر اشاره خواهیم نمود:

جدول شماره (۱) پیشینه پژوهش

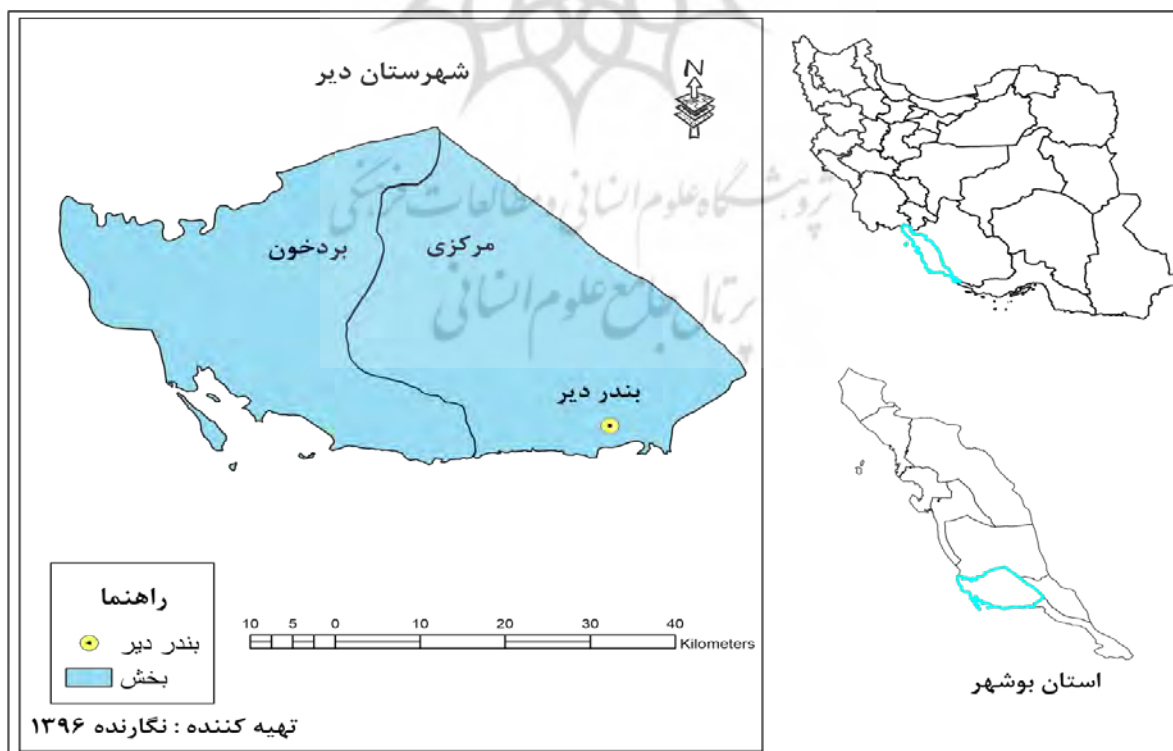
نتیجه تحقیق	موضوع	سال	نام محقق
محقق به بررسی مکان‌گزینی مراکز آتش نشانی شهر تبریز پرداخته که این امر به ارائه الگوی بهینه در مکان‌یابی شهر تبریز و ارائه پیشنهاداتی شده است.	مکان‌گزینی خدمات شهری یا تحقیق در مدل‌ها و GIS شهری	۱۳۷۶	پرهیزکار
نتایج حاکی از آشنایی در پاسخ‌گویی شهرداری به مردم است و نارسایی زیادی دارد.	نظام پاسخ‌گویی در شهرداری تهران	۱۳۸۵	فقیهی و همکاران
نتایج تحقیق نشان می‌دهد که توزیع خدمات عمومی شهر زاهدان نامتعادل است و تنها با ارائه ساز و کار توزیع خدمات برابر و متناسب با جمعیت می‌توان به تعادل رسید.	توزیع تطبیقی خدمات عمومی شهری از منظر عدالت اجتماعی (مطالعه موردی: زاهدان)	۱۳۸۷	وارثی و همکاران
نتایج نشان می‌دهد که عوامل توپوگرافی و زمین‌ساختی که مانع پراکنش بهینه کاربری‌ها بشود وجود ندارد.	عملکرد مدیریت شهرهای کوچک در برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهر بناب	۱۳۸۷	محمد تقی رضویان و همکاران
بر اساس نتایج تحقیق مشخص شده است که شیوه نظام مندی برای سرانه‌ها وجود نداشته و سرانه‌ها و سهم کاربری‌های شهری هم سو نبوده‌اند.	تحلیلی بر رابطه سرانه کاربری‌های زمین و اندازه شهر در طرح‌های جامع شهرهای ایران	۱۳۹۲	محمد مهدی عزیزی
نتایج حاصل از تحقیق نشان می‌دهد که کاربری‌ها پراکنش فضایی مناسبی ندارند و تحلیل‌کار بری‌ها با شاخص‌های ظرفیت و عدالت اجتماعی حاکی از آشنایی کمی و کیفی در کاربری‌های نواحی ده گانه کاشان است.	بررسی و ارزیابی کاربری اراضی شهری از منظر عدالت اجتماعی (مورد مطالعه شهر کاشان)	۱۳۹۳	احمدپور و همکاران
نتایج گویای آن است که کاربری‌ها در سطح شهر اهواز پراکنش مناسبی ندارد و کاربری‌ها در مناطق هفت گانه اهواز آشنایی کمی و کیفی دارند.	ارزیابی کاربری اراضی شهری کلانشهر اهواز بر پایه عدالت فضایی	۱۳۹۶	محمد مظاهری و همکاران

با استفاده از GIS به بررسی متقابل روابط فضایی میان توزیع کاربری‌های عمومی، اقتصادی و اجتماعی مکان‌ها پرداخته است.	GIS و تجسم عدالت در برنامه‌ریزی شهری	۱۳۸۱	امیلی تالن وهمکاران
نویسنده به این نتیجه رسیده که برای دست یابی به فرایند ومدلی با وضعیت استاندارد و پیشرفته که نظارت دائمی نیز بر آن وجود داشته باشد باهم فکری هر چهار نماینده مردم امکان پذیر است.	توزیع عدالت فضایی خدمات شهری	۲۰۰۲	گر
نتایج یافته‌های آنها بیانگر توزیع ناعادلانه خدمات عمومی شهری در یکی از شهرهای تایوان بوده است.	سنجش شاخص یکپارچه دسترسی محور در ارتباط با عدالت فضایی در خدمات عمومی شهر	۲۰۰۵	تسو وهمکاران
نتایج تحقیق نشان می‌دهد که بخشی از مناطق مسکونی در شهر سنول از دسترسی به پارک‌های شهری محروم هستند.	توزیع پارک‌ها در ارتباط با جمعیت و دیگر کاربری‌های شهری	۲۰۰۷	کیوشیک وجنونگ
مدل تحلیلی تحقیق نشان می‌دهد که مردم تمایل دارند که دسترسی کمتر به خدمات را گزارش دهند.	مدل توزیع جمعیت و بررسی تغییرات در دسترسی به تعدادی از خدمات عمومی در شهر کاردیف ولز جنوبی	۲۰۰۸	لانگفورد وهمکاران

Source: Authors

محدوده مورد مطالعه

شهر دیر با توجه به شرایط جغرافیایی ویژه خود از یک سو به کوه واز سوی دیگر هم جواری و مرز نسبتاً طولانی با دریای خلیج فارس دارد. شهرستان دیر با وسعتی بیش از ۲۳۲۸/۷۳ کیلومتر مربع در جنوب استان بوشهر واقع گردیده است، که از شمال به شهرستان دشتی، از مشرق به شهرستان جم، از جنوب به شهرستان کنگان و خلیج فارس و از مغرب نیز به خلیج فارس محدود می‌گردد از نظر تقسیمات کشوری دارای ۳ بخش (آبدان، برخون، مرکزی)، ۴ دهستان، ۵ شهر (دیر، بردستان، دوراهک، آبدان و بردخون) و ۵۶ روستای داری سکنه است و جمعیت آن با توجه به سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۵ برابر با ۲۴۰۸۳ نفر می‌باشد. در طرح تفصیلی شهرداری متشکل از ۲ منطقه، ۴ ناحیه و ۱۲ محله می‌باشد، در این پژوهش ۱ محله دیگر که در عرف ساکنان از آن را جدا می‌شمارند نیز آورده شده است.

شکل شماره (۱) موقعیت شهر دیر در تقسیمات کشوری

Source: Authors

مبانی نظری

تعریف پراکنش مکانی: برخی از جغرافی دانان، جغرافیا را علم پراکندگی می‌دانند. هم اکنون مفهوم پراکندگی، مترادف با پراکندگی مکانی-فضایی بکار گرفته می‌شود. پراکندگی مکانی-فضایی پدیده‌ها، مجموعه‌ای از واقعیت‌های عینی است. هر یک از پدیده‌های (طبیعی و انسانی) دارای محل استقرار مشخص است. علل پیدایش، سیر تکوینی-الگویابی، کیفیت پخش و نهایت میزان تأثیر گذاری این پدیده‌های طبیعی و انسانی در شیوه زندگی مردم، به مفهوم پراکندگی اعتبار علمی شایسته‌ای می‌بخشد. (Shukhi, 1995:7).

تعریف خدمات شهری: خدمات شهری عبارت است از فعالیت‌های غیر عمرانی که مستقیماً توسط شهرداری به منظور ایجاد مطلوبیت در کالبد شهر و رفاه حال شهروندان انجام می‌شود (Arman Shahr Consulting Engineers, 2000:17).

مفهوم عدالت اجتماعی در توزیع کاربری‌های شهری: برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری، سامان دهی مکانی و فضایی فعالیت‌ها و عملکردهای شهری بر اساس خواسته‌ها و نیازهای جامعه شهری و هسته اصلی برنامه‌ریزی شهری را شکل می‌دهد. کاربری زمین، تهیه اطلاعات اساسی درباره ویژگی‌های زمین و فعالیت‌های مختلفی است که در آن صورت می‌پذیرد. از این اطلاعات برای تأمین و تجزیه و تحلیل نحوه استفاده از زمین در وضع موجود و برای تهیه نقشه‌ای که در آینده شیوه استفاده از زمین را معین می‌نماید، استفاده می‌شود. (Murphy et al., 2010:24).

بحث عدالت اجتماعی مورد توجه بسیاری از متفکران دینی، فلسفی، سیاسی، جامعه‌شناسی، جغرافیایی و غیره بوده است. این متفکران هر کدام از دید رشته خود به عدالت اجتماعی نگریسته‌اند. برای مثال این نوع نگرش در نظر رونالد جان ستون جغرافی دان که معتقد بود «جغرافی دانان باید در جهت کشف علل نابرابری‌های ناحیه‌ای حرکت کنند و هدف شان باید از میان بردن نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی در جامعه باشد، آشکار است (Karami and colleagues, 2008:74). بحث عدالت اجتماعی در ارتباط با عدالت منطقه‌ای در آراء دو تن از جغرافی دانان به نام‌های دیوید هاروی و دیوید اسمیت به صورت برجسته به چشم می‌خورد. دیوید هاروی از جغرافی دانان رادیکال نیمه دوم قرن بیستم است که در کتاب عدالت اجتماعی و شهر، مفهوم عدالت اجتماعی را کمک به خیر و صلاح همگانی، ملاک توزیع درآمد در مکان‌ها، تخصیص عادلانه منابع و رفع نیازهای اساسی مردم تعریف می‌کند (Hosseini Shah Parian, 2015:68).

دیوید هاروی درباره توزیع عادلانه منطقه‌ای عادلانه می‌گوید: نخستین گام در توزیع منطقه‌ای عادلانه این است که مفهوم هریک از سه معیار نیاز، سود همگانی و استحقاق در چهارچوب منطقه‌ای تعیین شود. سپس باید ابزار مناسبی برای ارزشیابی و اندازه‌گیری توزیع برپایه این معیارها به دست آید و سپس آمیزه‌ای از این سه معیار در چهارچوب نظریه‌ای برای ارزشیابی تخصیص منابع به مناطق گوناگون به کار گرفته شود و مناطقی که از این هنجارهای عدالت اجتماعی دورترند، را تعیین کرد (مون، ۲۰۰۸:۲۰۱).

از مهم‌ترین عوامل در برنامه‌ریزی شهری استفاده از فضاها و توزیع مناسب و به عبارتی کامل‌تر، عدالت فضایی است. در این راستا کاربری‌ها و خدمات شهری از جمله عوامل مؤثر و مفیدند که با پاسخ‌گویی به نیازهای جمعیتی، افزایش منفعت عمومی و توجه به استحقاق و شایستگی افراد می‌تواند با برقراری عادلانه‌تر، ابعاد عدالت فضایی،

عدالت اجتماعی و عدالت اقتصادی را برقرار نماید. عبارتی دیگر همه تلاش‌ها برای کمک به ایجاد جامعه عادلانه است، باید برای رسیدن به این منظور پایه و اساس برنامه‌ریزی‌ها براساس عدالت اجتماعی باشد (Sirto, 2008:4). عدالت فضایی مرکز اصلی برنامه‌ریزی تاسیسات شهری و شاخه‌ای از عدالت اجتماعی است. دیوید هاروی معتقد است عدالت اجتماعی به عنوان یک مفهوم باید از طریق روش‌های تجزیه و تحلیل جغرافیایی صورت پذیرد (Ebrahim Abdi, 2008:19).

تجزیه و تحلیل داده‌ها

توزیع فراوانی پاسخ گویان

داده‌های جمع آوری شده از پرسشنامه‌ها وارد نرم افزار spss گردید که ابتدا توزیع فراوانی پاسخگویان به تفکیک جنسیت، سن، تحصیلات، تأهل، شغل و میزان درآمد مشخص گردید که تعداد هر کدام به تفکیک گروه بندی در جدول زیر آورده شده است. از تعداد ۳۷۰ نفری که به سؤالات پاسخ داده‌اند ۵۵/۷ درصد را مردان و ۴۴/۳ درصد را زنان تشکیل داده‌اند. از نظر تأهل نیز ۴۲/۴ درصد متأهل و ۵۷/۶ درصد نیز مجرد بوده‌اند. از میان پنج گروه سنی که پاسخ دهنده بوده‌اند، ۳۰/۵ درصد آنان زیر ۲۵ سال بوده‌اند، بیشترین تعداد مربوط به گروه سنی ۲۶ تا ۳۵ سال بوده است با ۴۳/۲ درصد و کمترین آنان مربوط به گروه سنی بالای ۵۰ سال با ۲/۴ درصد بوده‌اند. از لحاظ گروه بندی شغلی افراد پاسخ دهنده کمترین آنان افراد بازنشسته با ۶/۵ درصد و ۷/۸ دانشجویان بوده‌اند و بیشترین آنان نیز افراد شاغل در سایر کارها با ۲۸/۴ درصد بوده‌اند. از نظر تحصیلات بیشترین افراد دیپلم و زیر دیپلم بوده‌اند با ۴۸/۶ درصد و کمترین آنان نیز دکترا یا دانشجوی دکترا با ۱/۱ درصد شرکت داشته‌اند. از لحاظ گروه بندی درآمدی بیشترین گروه درآمدی با ۴۸/۱ درصد افراد با درآمد ماهیانه زیر ۱ میلیون بوده‌اند و کمترین آنان با ۷/۸ درصد گروه درآمدی ۲ تا ۳ میلیون بوده‌اند.

جدول شماره (۲) توزیع فراوانی پاسخگویان

جنسیت	فراوانی	سن	فراوانی	تحصیلات	فراوانی	تأهل	فراوانی	شغل	فراوانی	درآمد	فراوانی
مرد	۲۰۶	زیر ۲۵ سال	۱۱۳	دیپلم و زیر آن	۱۸۰	متأهل	۱۵۷	سازمان خصوصی	۵۳	۱ زیر میلیون	۱۷۸
زن	۱۶۳	۲۶ تا ۳۵ سال	۱۶۰	فوق دیپلم	۶۵	مجرد	۲۱۳	سازمان عمومی	۸۰	۱ تا ۱/۵ میلیون	۸۸
		۳۶ تا ۴۵ سال	۶۶	لیسانس	۹۴			شغل آزاد	۷۹	۱/۵ تا ۲ میلیون	۷۵
		۴۶ تا ۵۵ سال	۲۲	فوق لیسانس	۲۷			بازنشسته	۲۴	۲ تا ۳ میلیون	۲۹
		بالای ۵۵ سال	۹	دکترا	۴			دانشجو	۲۹	بالای ۳ میلیون	
						سایر			۱۰۵		

Source: Authors

میانگین رضایت مردم از کاربری‌ها و خدمات رفاه عمومی در محلات مختلف

پس از بررسی فراوانی پاسخگویانی که به سؤالات پرسشنامه پاسخ داده‌اند، میانگین کلی رضایت آنان را از خدمات شهری و توزیع کاربری اراضی در سطح محلات شهر دیر را مورد بررسی قرار می‌دهیم که با توجه به نتایج مندرج در جدول شماره ۴ بیشترین رضایت مندی مردم از میان تمامی کاربری‌ها مربوط به کاربری مذهبی می‌باشد که میانگین آن ۳/۶۵ می‌باشد و طیف متوسط تا زیاد را در بر می‌گیرد و کمترین میزان رضایت مندی نیز مربوط به کاربری گردشگری با میانگین ۲/۱۱ است که طیف کم تا متوسط را شامل می‌شود.

جدول شماره (۳) میانگین کلی رضایت مردم از خدمات شهری و کاربری اراضی

کاربری	آموزشی	فضای سبز	فرهنگی	مذهبی	بهداشتی و درمانی	ورزشی و تفریحی	گردشگری	تجاری و خدماتی
میانگین رضایت مردم	۲/۹۳	۲/۹۲	۲/۴۰	۳/۶۵	۲/۵۵	۲/۹۰	۲/۱۱	۲/۹۹

Source: Authors

شهر دیراز ۳ حوزه متفاوت از یکدیگر تشکیل گردیده است که اولین حوزه آن شامل محلات قدیمی و بافت فرسوده شهر می‌شود و قسمت جنوبی شهر را تشکیل می‌دهند و در کنار بازار و دریا قرار دارند (محلّه عربها، بازار و سیدصفا) که هسته اولیه و اصلی تشکیل شهر در این مناطق بوده است. حوزه دوم بخش میانی شهر است که قدمت آن بین ۲۰ تا ۵۰ سال برآورد می‌شود (محلات باغ، شهید ابراهیمی، شهید عمرانی و قاهری). حوزه سوم در شهر دیر بافت جدید است که در اطراف شهر گسترش یافته‌اند (محلات فرودگاه، کوی جانبازان و خورخندل).

پس از بررسی میانگین کلی رضایت مردم از خدمات شهری و کاربری اراضی در تمامی محلات شهر دیر، هر کدام از کاربری‌ها را به صورت تفکیکی بررسی می‌نماییم که با توجه به نتایج مندرج در جدول شماره ۵ بیشترین رضایت مندی مردم از توزیع کاربری آموزشی در محله عرب‌ها با میانگین ۳/۳۰ می‌باشد و کمترین میزان رضایت مردم از توزیع کاربری آموزشی مربوط به محله فرودگاه با ۲/۳۷ می‌باشد. در بررسی توزیع کاربری فضای سبز بیشترین درصد رضایت مربوط به محله عرب‌ها با ۳/۹۸ که دلیل آن می‌تواند نزدیکی به پارک‌های بسیج و ساحلی باشد و در رده‌های بعدی محلات شهید صدوقی و سیدصفا قرار دارند و کمترین میزان رضایت مندی با میانگین ۲/۲۳ به محله باغ مربوط می‌شود. کاربری فرهنگی یکی از کاربری‌هایی است که به طور کلی در سطح شهر رضایت کمتری نسبت به آن وجود دارد در این خصوص می‌بینیم که بیشترین رضایت از کاربری فرهنگی در محله شهید صدوقی با میانگین ۳/۴۱ و کمترین میزان آن در محله عرب‌ها با میانگین ۱/۵۲ می‌باشد. کاربری مذهبی که بالاترین سطح میزان رضایت در شهر را در بر می‌گیرد بیشترین مقدار آن در میان مردم محله سید صفا با میانگین ۴/۸۵ و کمترین میزان آن نیز ۲/۴۲ می‌باشد که مربوط به محله فرودگاه است. کاربری بهداشتی و درمانی که یکی از با اهمیت‌ترین کاربری‌ها در شهر و در جهت رفاه و آسایش بیشتر مردم است اما سرانه موجود در شهر بسیار پایین می‌باشد و توزیع آن نیز یکنواخت صورت نگرفته است، بر اساس نظرسنجی‌ها بیشترین میانگین رضایت نسبت به آن مربوط به محله سیدصفا و بازار می‌باشد و کمترین مقدار آن در محله بازار مشاهده می‌گردد. کاربری گردشگری که کمترین میزان رضایت مندی کلی در سطح شهر را دارد بیشترین مقدار رضایت مندی نسبت به این کاربری با میانگین ۳/۱۵ در محله شهید صدوقی و کمترین میزان آن با میانگین ۱/۶۷ مربوط به محله عرب‌ها می‌باشد. در بررسی آخرین کاربری که کاربری تجاری و خدماتی است مشخص می‌گردد که بیشترین رضایت مندی مربوط به محله عرب‌ها و و در رده بعدی محله مرکزی یا بازار می‌باشد و کمترین میزان آن به محله فرودگاه مربوط می‌شود. با توجه به مطالبی که از جدول به دست آمد از نظر تعداد کاربری‌ها بیشترین میزان رضایت مندی کلی مربوط به محله شهید صدوقی می‌باشد که از میان هشت کاربری مطرح شده نسبت به چهار مورد آن (فرهنگی، ورزشی و تفریحی، گردشگری و) بیشترین میانگین رضایت مندی در میان چهار محله مورد بررسی را داشته‌اند و بعد از آن محلات سیدفا و بازار و هم چنین محله عرب‌ها در رده بعدی قرار می‌گیرند، اما از لحاظ بررسی کمترین میزان

رضایت مندی مربوط به محله شهید عمرانی می‌باشد که نسبت به توزیع کاربری‌های (فرهنگی، مذهبی، درمانی، بهداشتی، درمانی و گردشگری) بیشترین نارضایتی را داشته‌اند، در همین خصوص فرودگاه نیز در رده بعدی میزان نارضایتی قرار دارد که مربوط به کاربری‌های آموزشی و تجاری و خدماتی می‌باشد. مابقی محلات نیز در میانه این جدول قرار می‌گیرند و سطح رضایت نسبی را در مورد توزیع کاربری‌ها و خدمات عمومی شهری دارند.

جدول شماره (۴) میانگین رضایت مردم از خدمات شهری و کاربری اراضی به تفکیک محلات

کاربری	آموزشی	فضای	فرهنگی	مذهبی	درمانی	ورزشی	گردشگری	تجاری
محله شهید صدوقی	۲/۴۸	۳/۶۷	۳/۴۱	۲/۷۸	۲/۷۸	۳/۷۰	۳/۱۵	۳/۳۳
محله بازار	۲/۵۸	۲/۵۴	۱/۸۱	۳/۷۷	۳/۰۱	۲/۳۸	۱/۹۲	۳/۳۵
شهرک امام حسین	۳/۰۸	۲/۳۷	۱/۸۹	۴/۰۰	۲/۲۲	۲/۵۶	۱/۷۸	۳/۰۰
محله شهید عمرانی	۲/۷۷	۲/۸۵	۱/۵۲	۳/۵۴	۲/۱۱	۳/۶۲	۱/۶۷	۲/۸۵
محله شهید قاهری	۲/۴۸	۳/۱۵	۲/۳۳	۳/۸۱	۲/۴۱	۲/۶۳	۱/۹۶	۲/۶۷
محله باغ	۳/۰۰	۲/۲۳	۱/۹۲	۳/۳۸	۲/۶۲	۲/۷۷	۱/۷۷	۲/۶۹
محله عرب‌ها	۳/۳۰	۳/۹۸	۲/۱۵	۴/۳۳	۲/۸۸	۲/۷۸	۲/۱۵	۳/۳۷
محله خنیا	۲/۹۶	۳/۲۱	۲/۱۲	۳/۹۶	۲/۸۷	۲/۶۹	۲/۲۷	۲/۹۲
محله سید صفا	۳/۱۵	۳/۶۲	۲/۷۷	۴/۸۵	۳/۰۸	۲/۸۵	۲/۱۵	۳/۵۴
محله فرودگاه	۲/۳۷	۲/۶۹	۲/۱۵	۲/۴۲	۲/۴۶	۲/۵۴	۱/۸۵	۲/۱۵
محله کوی جانبازان	۲/۶۷	۲/۸۵	۲/۷۸	۳/۸۱	۲/۲۲	۳/۰۴	۲/۱۱	۳/۱۵
محله خور خندل	۳/۷۷	۲/۶۲	۳/۰۰	۳/۶۹	۲/۳۸	۲/۷۷	۲/۰۰	۳/۰۲
محله شهید ابراهیمی	۲/۸۹	۲/۹۳	۲/۳۳	۳/۳۷	۲/۵۹	۲/۹۶	۱/۹۶	۲/۹۶

Source: Authors

به منظور بررسی این نکته که آیا بین میانگین مجموع کاربری‌ها در محلات اختلافی وجود دارد یا خیر از آزمون ANOVA استفاده گردیده است. با توجه به این که سطح معناداری (SIG) برابر با ۰.۰۰۹ می‌باشد اختلاف میانگین بین مجموع کاربری‌ها از نظر ساکنان معنادار است. به این ترتیب که بیشترین میانگین رضایت مربوط به محله سید صفا (۳/۲۵) و در رتبه بعدی محله شهید صدوقی (۳/۱۶) قرار دارد و کمترین میزان رضایت نیز مربوط به محله بازار (۲/۲۸) می‌باشد.

جدول شماره (۵) آزمون ANOVA

محلات	میانگین	محلات	میانگین	مجموع مربعات	df	F	Sig.
خنیا	۲/۸۲	عمرانی	۲/۸۹	۲/۳۵۰	۱	۲/۲۹۷	۰۰۹
سید صفا	۳/۲۵	شهید قاهری	۲/۶۸				
فرودگاه	۲/۶۹	باغ	۲/۵۴	۲/۲۸			
کوی جانبازان	۲/۸۲	عرب‌ها	۲/۸۸	۲/۴۱			
خور خندل	۲/۹۰	شهرک امام حسین	۲/۴۱				

Source: Authors

به منظور بررسی و پاسخ به این سؤال که آیا مقدار میانگین متغیرهای مورد بررسی در این پژوهش برابر با حد متوسط رضایت مندی افراد جامعه می‌باشد یا خیر از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده می‌گردد که نتایج آن در جدول زیر آورده شده است. همان طور که مشاهده می‌شود مقدار p-value یا به عبارتی sig کمتر از مقدار خطای ۰/۰۵ می‌باشد، لذا فرض این که میانگین وزنی نمرات متغیرها مساوی با ۳ است تأیید نگردیده و منفی بودن حد بالا و حد پایین بدین معنی می‌باشد که میانگین متغیرها کمتر از این مقدار می‌باشد و در نتیجه همان طور که در تجزیه و تحلیل جداول قبلی نیز مشخص گردید میزان رضایت از توزیع کاربری‌ها و خدمات رفاه عمومی در سطح مطلوبی نمی‌باشد.

جدول شماره (۶) آزمون تی تک نمونه‌ای از کاربری اراضی در محلات شهر دیر

Test Value = 3						
95% Confidence Interval of the Difference		Mean Difference	Sig. (2-tailed)	df	t	کاربری‌ها
Upper	Lower					
۰۲-	۲۱-	۰۹۵-	۰۰۱.	۳۶۹	۱,۵۷۶	آموزشی
۱۴-	۴۰-	۲۷۰-	۰۰۰.	۳۶۹	۴,۲۳۲	فضای سبز
۰۶-	۳۳-	۱۹۷-	۰۰۴.	۳۶۹	۲,۹۲۲	فرهنگی
۷۲.	۴۲.	۵۶۸.	۰۰۰.	۳۶۹	۷,۳۳۸	مذهبی
۰۸-	۳۵-	۲۱۴-	۰۰۲.	۳۶۹	۳,۱۶۸	بهداشت و درمان
۰۳-	۲۳-	۰۹۷-	۰۰۰.	۳۶۹	۱,۴۹۷	ورزشی و تفریحی
۶۷-	۹۴-	۸۰۳-	۰۰۰.	۳۶۹	۱۱,۷۰۰	گردشگری
۰۹-	۳۵-	۲۱۹-	۰۰۱.	۳۶۹	۳,۳۷۳	تجاری

Source: Authors

شکل شماره (۲) طرح تفصیلی شهر دیر Source: Detailed design of Dayer city in 2015

بررسی میزان کاربری‌های موجود در شهر دیر و مقایسه آن‌ها با سرانه استاندارد کشور با بررسی طرح تفصیلی شهر دیر که در سال ۱۳۹۴ انجام شده است مشخص می‌گردد مسلط‌ترین کاربری در محدوده محلات کاربری‌های حمل و نقل و انبار داری و سپس در رده‌های بعدی کاربری‌های مسکونی و تجاری می‌باشند. از میان کاربری‌های مختلف در سطح شهر بیشترین میزان آن مربوط به کاربری حمل و نقل و انبارداری می‌باشد که ۳۲/۶ درصد از مجموع کل کاربری‌ها را به خود اختصاص داده است. باتوجه به جمعیت حدود ۲۰ هزار نفری شهر دیر در سال ۱۳۹۰ که داده‌های جمعیتی این سال به عنوان مبنای کار استفاده گردیده است، درصد مساحتی از زمین‌های شهر که به عنوان کاربری حمل و نقل و انبارداری مورد استفاده گردیده است نسبت به سرانه استاندارد که توسط شورای عالی شهرسازی و معماری در سال ۸۹/۳/۱۰ مصوب گردیده بالاتر می‌باشد. بالا بودن میزان مؤلفه دسترسی در سطح شهر زمینه ساز تأمین زیر ساخت‌های لازم جهت توسعه آینده شهر می‌باشد. بعد از کاربری حمل و نقل شهری بیشترین مساحت زمین شهری به کاربری مسکونی اختصاص یافته است که ۳۲ درصد از

مساحت زمین شهر را در بر می‌گیرد. با توجه به میزان جمعیت شهر کاربری مسکونی نسبت به سرانه استاندارد از میزان بالاتری برخوردار می‌باشد. این مسئله نیز با توجه به این نکته قابل توجه است که اکثر واحدهای مسکونی شهر دیر به صورت ویلایی و با تعداد طبقات کم بنا گردیده لذا باعث گردیده که مساحت زیادی از زمین شهری را به خود اختصاص دهد کاربری تجاری که ۵/۱ درصد از زمین شهری را به خود اختصاص داده است در رده سوم قرار دارد که این میزان نسبت به سرانه استاندارد بسیار بالاتر می‌باشد، که این موضوع به خاطر وجود گمرک، اسکله تجاری و شناورهای تجاری می‌باشد که در زمینه صادرات و واردات به کشورهای حاشیه خلیج فارس فعالیت بسیار زیادی دارند. کاربری رده چهارم کاربری آموزشی می‌باشد که ۱/۹ درصد از زمین شهری را به خود اختصاص داده است که این میزان تقریباً با سرانه استاندارد برابر می‌باشد اما این دلیل بر توزیع یکنواخت این کاربری در تمامی محلات نمی‌باشد. کاربری بعدی ورزشی و تفریحی می‌باشد که مساحت زمین‌های اختصاص یافته به این کاربری تقریباً با میزان مساحت کاربری آموزشی برابر است و این مقدار موجود بالاتر از سطح سرانه استاندارد می‌باشد اما در این مورد نیز توزیع منظمی در سطح شهر صورت نگرفته است. کاربری فضای سبز با ۰/۰۷ درصد از کل مساحت زمین شهری رتبه ششم را از مجموع مساحت کاربری‌ها به خود اختصاص داده است اما میزان آن نسبت به سرانه استاندارد کمتر می‌باشد. نکته مهم دیگر در خصوص فضای سبز مکان یابی نامناسب این کاربری می‌باشد که به صورت یکنواخت در سطح شهر توزیع نشده است، محلات مرکزی، شمالی و شرقی شهر کمترین و محلات جنوبی و غربی بیشترین میزان از این کاربری را در اختیار دارند. یکی از کاربری‌هایی که میزان آن از سطح سرانه استاندارد بالاتر می‌باشد کاربری مذهبی است که ۰/۰۶ درصد از کل مساحت زمین‌های شهر را به خود اختصاص داده است و اکثر مردم شهر از دسترسی به این کاربری رضایت نسبی را دارند. از میان کاربری‌های مختلف کمترین میزان مساحت از زمین‌های شهر به ترتیب به کاربری‌های بهداشتی-درمانی، فرهنگی و صنعتی اختصاص یافته است که میزان زمین اختصاص داده شده به هر کدام نسبت به سرانه استاندارد بسیار کمتر می‌باشد، که همین امر باعث ایجاد نارضایتی مردم شهر از میزان و نحوه دسترسی به این کاربری‌ها بخصوص کاربری بهداشتی-درمانی گردیده است.

بررسی نحوه توزیع کاربریها در سطح محلات شهرداری

با بررسی وضعیت کاربری‌های موجود در شهر دیر مشخص می‌گردد که کاربری‌های مختلف در سطح شهر به صورت یکنواخت در سطح شهر در نظر گرفته نشده است و به جز کاربری مسکونی که در تمام سطح شهر کاربری مسلط می‌باشد، اکثر کاربری‌های مهم و مورد نیاز ساکنان شهر در ۳ بخش شمالی، مرکزی و غربی شهر استقرار یافته‌اند. و این مسئله باعث ایجاد تفاوت از نظر میزان برخورداری و سطح دسترسی به کاربری‌های گوناگون در محلات مختلف گردیده است که این موضوع می‌تواند دلیل اصلی تفاوت در میزان رضایت مردم محلات مختلف از وضعیت کاربری‌های موجود می‌باشد. در خصوص کاربری فضای سبز علاوه بر این که میزان آن از سطح سرانه کمتر می‌باشد مکان یابی نامناسب این کاربری در سطح شهر باعث دو چندان شدن نارضایتی مردم در این خصوص گردیده است. به طوری که در طرح تفصیلی مشخص می‌باشد محلات مرکزی (باغ، بازار)، شمالی (شهرک امام حسین - فرهنگیان، کوی جانبازان) و شرقی (فرودگاه، محله شهید عمرانی) شهر کمترین میزان برخورداری و دسترسی به فضای سبز را دارند و محلات جنوبی (عرب‌ها و صیدصفا) و شمال غربی (شهید صدوقی) شهر بیشترین

میزان از این کاربری را در اختیار دارند، البته این موضوع را نیز باید در نظر گرفت که مقدار فضای سبزی که در همین محلات برخوردار نیز وجود دارد در حاشیه آن محلات قرار گرفته است. از نظر توزیع کاربری‌های تجاری و خدماتی بیشترین میزان آن در بخش میانی شهر و در امتداد خیابان اصلی شهر و بعد از آن در قسمت جنوبی شهر که بازار شهر و خیابان‌های منتهی به آن می‌باشند واقع گردیده است. کمترین میزان این کاربری نیز در بخش شمال شرقی (کوی جانبازان) و جنوب شرقی (فرودگاه) شهر می‌باشد که این مناطق بیشتر به کاربری مسکونی اختصاص یافته است. کاربری آموزشی توزیع نسبتاً مناسب‌تری در سطح شهر دارد. بیشترین میزان آن در بخش مرکزی (در شعاع ۵۰۰ متری میدان امام حسین) شهر قرار دارد که شامل دبستان، راهنمایی، دبیرستان و کانون‌های پرورش فکری و هنری کودکان و نوجوانان می‌باشند، اما در بخش‌های شرقی، جنوب شرقی و جنوب غربی شهر تعداد کمتری از مراکز آموزشی در دسترس هستند که موجبات نارضایتی ساکنان این محلات در خصوص کاربری‌های آموزشی را فراهم نموده است. بیشترین مقدار زمین‌هایی که به عنوان کاربری‌های فرهنگی و مذهبی مورد استفاده قرار گرفته است در محلات مرکزی شهر واقع شده‌اند البته باید به این نکته نیز توجه نمود که اکثر محلات از میزان دسترسی به کاربری‌های مذهبی رضایت نسبی را دارند. کاربری ورزشی از نظر توزیع و دسترسی بسیار نامناسب می‌باشد که تنها در چند نقطه از حاشیه شهر (مجموعه ورزشی فجر در شمال شهر و مجموعه ورزشی آموزش و پرورش در شمال غربی شهر) استقرار یافته‌اند و محلات جنوبی و قسمت اعظمی از محلات شهری فاقد هرگونه کاربری ورزشی می‌باشند. کاربری اداری و نظامی از نظر توزیعی در ۳ نقطه عمده از شهر تجمع یافته‌اند که بیشتر آنها در بخش‌های مرکزی، غربی و شمالی شهر استقرار یافته‌اند و بخش‌های جنوب شرقی و شمال غربی شهر کمترین میزان کاربری اداری و نظامی را دارا هستند و بیشتر به کاربری مسکونی اختصاص یافته‌اند. کاربری‌های درمانی و صنعتی که مساحات آنها بسیار اندک می‌باشد به ترتیب در بخش‌های مرکزی و جنوب شرقی شهر واقع گردیده‌اند. کاربری گردشگری نیز یکی از کاربری‌هایی می‌باشد که مقدار آن در سطح شهر دیر بسیار ناچیز می‌باشد و با توجه به این که شهر دیر شهری ساحلی است در این خصوص پتانسیل بسیار بالایی دارد می‌بایست از این مزیت بهره برداری اقتصادی بیشتری صورت گیرد.

رتبه بندی خدمات رفاه عمومی محلات بر اساس مدل vicor فازی

یکی از مدل‌های رایج در تصمیم‌گیری و انتخاب گزینه برتر مدل ویکور می‌باشد. این مدل از سال ۱۹۸۴ بر مبنای روش توافق جمعی و با داشتن معیارهای متضاد تهیه شده و عموماً برای حل مسائل گسسته بکار می‌رود. در واقع مدل ویکور از طریق ارزیابی گزینه‌ها بر اساس معیارها، گزینه‌ها را همانند روش تاپسیس و الکترا اولویت بندی و رده بندی می‌کند (مجیدی خامنه و همکاران، ۱۳۹۴). بعد از بررسی و سنجش میزان رضایت ساکنان محلات از وضعیت کاربری‌ها و خدمات شهری و هم‌چنین مقایسه وضعیت سرانه‌های موجود با میزان سرانه استاندارد در سطح ملی در مرحله بعدی به رتبه بندی محلات بر اساس سرانه‌های ثبت شده در طرح تفصیلی اقدام می‌نماییم تا ارتباط رضایت مردم با سرانه‌های فعلی مشخص گردد. در ابتدا وزن هر کدام از خدمات شهری نسبت به کل کاربری‌ها به درصد مشخص می‌شود، با این کار اهمیت هر کاربری نسبت به سایر کاربری‌ها مشخص می‌گردد.

جدول شماره (۸) ماتریس داده‌های کاربری‌های در محلات بر اساس آمارگیری طرح تفصیلی سال ۹۴ شهردیر

کاربری	آموزشی	فضای سبز	فرهنگی	مذهبی	درمانی	ورزشی	تجاری
wij	۱,۹	۰,۷	۰,۲	۰,۶	۰,۱	۱,۹	۵,۱
محلات شهیدصدوقی خورخندل	۴,۱	۲,۳	۰	۱,۶	۰	۰	۳,۶
محله بازار و مرکزی	۱,۵	۰,۴	۰	۲,۶	۰,۶	۰	۱۵,۵
محله شهید عمرانی	۱,۸	۰	۰	۰,۶	۰	۰	۶,۴
محله قاهری و سیدصفا	۳,۷	۲,۴	۰	۰,۶	۰	۰	۱۰,۲
محله باغ	۲,۰	۱,۰	۰,۳	۰,۳	۰	۰,۴	۸,۲
محله عرب‌ها و خنیا	۴,۳	۱,۵	۰	۰,۷	۰	۰	۶,۸
محله فرودگاه	۱,۲	۰,۳	۰	۰,۲	۰,۱	۱,۵	۲,۵
محله کوی جانبازان	۱,۶	۰	۰	۰,۱	۰	۹,۱	۱,۲
محله شهید ابراهیمی	۱,۰	۰,۴	۱,۹	۲,۰	۱,۵	۰	۵,۵

Source: Authors

بی مقیاس سازی

یکی از مراحل اصلی این مدل است که در آن سهم هرکدام از کاربری‌ها بر اساس سایر مناطق مشخص می‌شود. مقادیر هر معیار برای هر گزینه بدین صورت محاسبه می‌گردد که پس از به توان رساندن اعداد و جمع هر ستون و گرفتن جذر مجموع هر ستون، اعداد به صورت درصدی بالاتر از مجموع ۱۰۰ در می‌آیند.

جدول شماره (۹) بی مقیاس سازی کاربری‌های موجود در هر محله نسبت به سایر محلات

وزن	۰,۰۴	۰,۰۴	۰,۰۴	۰,۰۴	۰,۰۴	۰,۰۷
محله شهیدصدوقی، خورخندل	۶۰,۶۸	۲,۵۹	۰	۰,۹۲	۰	۳۳۷
محله بازار و مرکزی	۸,۱۲۳	۰,۰۸	۰	۲,۴۳	۰	۶۲۴۹
محله شهید عمرانی	۱۱,۷	۰	۰	۰,۱۳	۰	۱۰۶۵
محله قاهری و سیدصفا	۴۹,۴۲	۲,۸۲	۰	۰,۱۳	۰	۲۷۰۶
محله باغ	۱۴,۴۴	۰,۴۹	۰	۰,۰۳	۰,۵۸	۱۷۴۹
محله عرب‌ها و خنیا	۶۶,۷۵	۱,۱	۰	۰,۱۸	۰	۱۲۰۳
محله فرودگاه	۵,۱۹۸	۰,۰۴	۰	۰,۰۱	۰	۱۶۳
محله کوی جانبازان	۹,۲۴۲	۰	۰	۰	۲۹۹	۳۷,۵
محله شهید ابراهیمی	۳,۶۱	۰,۰۸	۰,۱۴	۱,۴۴	۰,۰۲	۷۸۷

Source: Authors

وزن کردن: جهت وزن دار کردن، مقادیر ماتریس نرمال هر یک از گزینه‌ها بر وزن معیارها که قبلاً از روش‌های رایج دیگر محاسبه شده ضرب می‌گردد.

جدول شماره (۱۰) وزن دار کردن مقادیر هر یک از ماتریس نرمال

وزن	۰,۰۴	۰,۰۴	۰,۰۴	۰,۰۴	۰,۰۴	۰,۰۷
محله شهیدصدوقی و خورخندل	۷,۷۹	۱,۶۱	۰	۰,۹۶	۰	۱۸,۴
محله بازار و مرکزی	۲,۸۵	۰,۲۸	۰	۱,۵۶	۰,۰۶	۷۹,۱
محله شهید عمرانی	۳,۴۲	۰	۰	۰,۳۶	۰	۳۲,۶
محله قاهری و سیدصفا	۷,۰۳	۱,۶۸	۰	۰,۳۶	۰	۵۲
محله باغ	۳,۸	۰,۷	۰,۰۶	۰,۱۶	۰,۷۶	۴۱,۸
محله عرب‌ها و خنیا	۸,۱۷	۱,۰۵	۰	۰,۴۲	۰	۳۴,۷
محله فرودگاه	۲,۲۸	۰,۲۱	۰	۰,۱۲	۰,۰۱	۱۲,۸
محله کوی جانبازان	۳,۰۴	۰	۰	۰,۰۶	۰	۶,۱۲
محله شهید ابراهیمی	۱,۹	۰,۲۸	۰,۳۸	۱,۲	۰,۱۵	۲۸,۱

Source: Authors

تعیین نقطه‌ی ایده آل مثبت و منفی

این مرحله یکی از مهم‌ترین مراحل در تکنیک ویکور است که در آن برای هر معیار، بهترین و بدترین هر یک را در میان تمام گزینه‌ها مشخص می‌نماید.

جدول شماره (۱۱) تعیین نقطه ایده آل مثبت و منفی برای هریک از کاربری‌ها

وزن	۰,۰۴	۰,۰۴	۰,۰۴	۰,۰۲۶	۰,۰۲۶
محله شهید صدوقی و خورخندل	۱۵۷,۷	۰,۸۳	۰	۰,۰۵	۰
محله بازار و مرکزی	۲۱,۱۱	۰,۰۳	۰	۰,۱۴	۰,۰۲
محله شهید عمرانی	۳۰,۴	۰	۰	۰,۰۱	۰
محله قاهری و سیدصفا	۱۲۸,۵	۰,۰۹	۰	۰,۰۱	۰
محله باغ	۳۷,۵۳	۰,۱۶	۰	۰	۰,۲۳
محله عرب‌ها و خنیا	۱۷۳,۵	۰,۳۵	۰	۰,۰۱	۰
محله فرودگاه	۱۳,۵۱	۰,۰۱	۰	۰	۳,۲۶
محله کوی جانبازان	۲۴,۲	۰	۰	۰	۱۲۰
محله شهید ابراهیمی	۹,۳۸۴	۰,۰۳	۰,۰۱	۰,۰۸	۰,۱۴
f+	۱۷۳,۵	۰,۰۹	۰,۰۱	۰,۱۴	۱۲۰
f-	۹,۳۸۴	۰	۰	۰	۰

Source: Authors

کم کردن وزن

این کار با کم کردن اعداد قبلی از ماکزیمم f انجام می‌شود که حاصل آن جدول زیر می‌باشد.

جدول شماره (۱۲) کم کردن وزن هر کدام از محلات از ماکزیمم اوزان

محله شهید صدوقی	۲۶,۸۴۲۱۴۵۱۱	۰,۰۰۸۷۵۷۲۳۲
محله بازار	۳,۵۳۵۶۰۱۵۳۸	۰,۰۰۳۷۹۵۱۸۱۵
محله شهید عمرانی	۵,۰۶۷۲۲۴۰۱۲	۰,۰۰۱۲۳۱۴۸۶
محله قاهری و سیدصفا	۲۲,۰۱۱۶۴۰۴۸	۰,۰۰۱۲۳۱۴۸۶
محله باغ	۶,۳۶۰۲۱۷۱۹۵	۰,۰۰۳۸۹۶۰۷۶۸
محله عرب‌ها و خنیا	۲۹,۱۵۲۳۷۱۰۸	۰,۰۰۱۶۷۶۱۸۹
محله فرودگاه	۲,۳۶۱۴۹۱۰۴۶	۰,۰۵۴۴۱۰۵۰۵۸
محله کوی جانبازان	۴,۰۰۳۷۳۲۵۵۳	۲۰,۰۰۵۳۲۴۰۱
محله شهید ابراهیمی	۱,۵۸۲۰۶۷۶۱۹	۰,۱۰۶۳۵۳۴۸۴

Source: Authors

امتیاز نهایی

در نهایت بر اساس فرمول نهایی رتبه بندی در مدل ویکور به صورت زیر انجام می‌گیرد. بیشترین امتیاز و بهترین رتبه مربوط به محله‌ای می‌باشد که رتبه ۱ را به خود اختصاص می‌دهد و ضعیف‌ترین محله رتبه ۱۰ را به خود اختصاص می‌دهد. با توجه به رتبه بندی که توسط عملیات ویکور انجام شده است بهترین رتبه از نظر دسترسی به خدمات شهری مربوط به محلات صیدصفا و قاهری می‌باشد و کمترین امتیاز نیز مربوط به محله فرودگاه است. نتایج بدست آمده از عملیات ویکور نیز تا حدود زیادی تأیید کننده نظرات مردم وهم چنین میزان سرانه‌های اختصاص داده شده به محلات است.

جدول شماره (۱۳) امتیاز نهایی ویکور

رتبه	امتیاز ویکور	نام محله
۹	۰/۳۸	محله فرودگاه
۸	۰/۴۶	محله شهید عمرانی
۷	۰/۵۱	محله شهید ابراهیمی
۶	۰/۵۷	کوی جانبازان
۵	۰/۷۱	محله شهید صدوقی و خورخندل
۴	۰/۸۱	محله باغ
۳	۰/۸۵	محله بازار
۲	۰/۹۲	محله عرب‌ها و خنیا
۱	۱	محله سیدصفا و قاهری

Source: Authors

نتیجه‌گیری و دستاوردهای علمی پژوهش

با توجه به این نکته که در اکثر کشورهای جهان سوم رشد شهری به صورت قطبی و نامتعادل صورت گرفته است و اکثر منابع و امکانات در منطقه یا قسمتی خاص ایجاد گردیده و سایر مناطق از این امتیازات بی بهره مانده‌اند، نیاز به اتخاذ تدابیر و راهکارهایی جدید و سریع ضروری به نظر می‌رسد که بتوان تاحدودی در زمینه زیرساخت‌ها و امکانات تعادل نسبی را در تمام مناطق ایجاد نمود و به عبارتی عدالت فضایی را رعایت نمود. در این پژوهش در ابتدای امر میانگین کلی رضایت ساکنان شهر را از خدمات شهری و توزیع کاربری اراضی در سطح محلات مورد بررسی قرار دادیم که با توجه به نتایج بدست آمده بیشترین رضایت مندی مردم از میان تمامی کاربری‌ها مربوط به کاربری مذهبی می‌باشد که میانگین آن ۳/۶۵ می‌باشد و کمترین میزان رضایت مندی نیز مربوط به کاربری گردشگری با میانگین ۲/۱۱ است. این موارد بعد از بررسی طرح تفصیلی شهر دیر نیز بدین گونه به اثبات رسید که تعداد کاربری‌های مذهبی و میزان دسترسی به آنها از سطح سرانه استاندارد بالاتر می‌باشد و در مورد کاربری گردشگری مشخص گردید که شهر فاقد هر گونه زیرساخت و امکانات در این زمینه می‌باشد.

با توجه به مطالبی که از جداول مربوط به نظرسنجی از ساکنین شهر به دست آمده است، از نظر تعداد کاربری‌ها بیشترین میزان رضایت مندی کلی مربوط به محله شهید صدوقی می‌باشد که از میان هشت کاربری مطرح شده نسبت به چهار مورد آن (فرهنگی، ورزشی و تفریحی و...) بیشترین میانگین رضایت مندی در میان محلات مورد بررسی رداشته‌اند و بعد از آن محلات سیدصفا و بازار وهم چنین محله عرب‌ها در رده بعدی قرار می‌گیرند، اما از لحاظ بررسی کمترین میزان رضایت مندی مربوط به محله شهید عمرانی می‌باشد که نسبت به توزیع کاربری‌های (فرهنگی، بهداشتی، درمانی و گردشگری) بیشترین نارضایتی را داشته‌اند، در همین خصوص فرودگاه نیز در رده بعدی قرار دارد که مربوط به کاربری‌های آموزشی و تجاری و خدماتی می‌باشد. مابقی محلات نیز در میانه این جدول قرار می‌گیرند و سطح رضایت نسبی را در مورد توزیع کاربری‌ها و خدمات عمومی شهری دارند. پس انجام عملیات ویکور فازی بر روی سرانه‌های محلات و رتبه بندی آنها موارد فوق در خصوص میزان رضایت مندی ساکنان محلات نیز به اثبات رسیده است.

در مرحله بعد به منظور بررسی این نکته که آیا بین میانگین مجموع کاربری‌ها در محلات مختلف شهر اختلاف معناداری وجود دارد یا خیر از آزمون ANOVA استفاده گردیده که با توجه به نتایج بدست آمده از این آزمون اختلاف میانگین بین مجموع کاربری‌ها از نظر ساکنان معنادار می‌باشد و در ادامه برای این که متوجه بشویم که آیا مقدار میانگین متغیرهای مورد بررسی در این پژوهش برابر با حد متوسط (۳) رضایت مندی افراد جامعه می‌باشد یا خیر از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده می‌گردد که نتایج بدست آمده نشان داد که میانگین وزنی نمرات متغیرها مساوی با ۳ یا حد متوسط نمی‌باشد و منفی بودن حد بالا و حد پایین بدین معنی می‌باشد که میانگین متغیرها کمتر از این مقدار می‌باشد و در نتیجه همان طور که در تجزیه و تحلیل جداول قبلی نیز مشخص گردید میزان رضایت از توزیع کاربری‌ها و خدمات رفاه عمومی در سطح مطلوبی نمی‌باشد.

با بررسی طرح تفصیلی شهر دیر که در سال ۱۳۹۴ انجام شده است مشخص می‌گردد مسلط‌ترین کاربری در محدوده محلات شهری، کاربری‌های حمل و نقل و انبار داری و سپس در رده‌های بعدی کاربری‌های مسکونی

وتجاری قرار دارند که میزان آنها نسبت به سطح استاندارد سرانه ملی بالاتر می‌باشد، کاربری رده چهارم کاربری آموزشی می‌باشد که این میزان تقریباً با سرانه استاندارد ملی برابر می‌باشد اما این دلیلی بر توزیع یکنواخت این کاربری در تمامی محلات نمی‌باشد. کمترین میزان مساحت از زمین شهری به ترتیب به کاربری‌های بهداشتی-درمانی، فرهنگی، صنعتی، فضای سبز و کاربری ورزشی اختصاص یافته است که میزان زمین اختصاص داده شده به هرکدام نسبت به سرانه استاندارد بسیار کمتر می‌باشد، که همین امر باعث ایجاد نارضایتی مردم شهر از میزان ونحوه دسترسی به این کاربری‌ها بخصوص کاربری بهداشتی-درمانی گردیده است و همین موارد تاحدودی تأیید کننده نظر ساکنان شهر در خصوص میزان رضایت مندی از کاربری‌ها می‌باشد و در همین زمینه به نظر می‌رسد که در نظام توزیع کاربری اراضی شهر دیر میزان تطابق سرانه‌های موجود با مقادیر استاندارد در برخی موارد بالاتر از سطح استاندارد و در اکثر موارد پایین‌تر از سطح استاندارد بوده‌اند.

در ادامه با بررسی وضعیت کاربری‌های موجود ونحوه توزیع آنها در شهر مشخص می‌گردد که کاربری‌های مختلف در سطح شهر به صورت یکنواخت در نظر گرفته نشده است، به جز کاربری مسکونی که در تمام سطح شهر کاربری مسلط می‌باشد، اکثر کاربری‌های مهم و مورد نیاز ساکنان شهر علاوه بر پایین بودن میزان آنها نسبت به سرانه‌های ملی، از نظر توزیع نیز وضعیت مناسبی نداشته و اکثراً در ۳ بخش شمالی، مرکزی و غربی شهر استقرار یافته‌اند. و این مسئله باعث ایجاد تفاوت از نظر میزان برخورداری و سطح دسترسی به کاربری‌های گوناگون در محلات مختلف گردیده است که این موضوع می‌تواند دلیل اصلی تفاوت در میزان رضایت مردم محلات مختلف از وضعیت کاربری‌های موجود می‌باشد و با توجه به این مطالب به نظر می‌رسد که در نظام توزیع کاربری اراضی در شهر دیر عدالت فضایی رعایت نگردیده است. در نهایت امر نیز با استفاده از عملیات ویکور فازی اقدام به رتبه بندی محلات بر اساس میزان دسترسی به هرکدام از کاربری کردیم. با توجه به رتبه بندی که توسط عملیات ویکور انجام شده است بهترین رتبه از نظر دسترسی به خدمات شهری مربوط به محلات صیدسفا وقاھری می‌باشد و کمترین امتیاز نیز مربوط به محله فرودگاه وشھید عمرانی می‌باشد. نتایج بدست آمده از عملیات ویکور نیز تاحدود زیادی تأیید کننده نظرات مردم وهم چنین میزان سرانه‌های اختصاص داده شده به محلات است. به طور کلی مهم‌ترین مسائل ومشکلات در خصوص کاربری اراضی شهر دیر عبارتند از: عدم رعایت عدالت فضایی در خصوص کاربری‌های گوناگون و تاحدودی قطبی شدن آنها به صورتی که محلا حاشیه‌ای کمترین میزان برخورداری از سرانه‌ها را دارند، کمبود سرانه‌های درمانی، فضای سبز، فرهنگی وخلاء در خصوص کاربری گردشگریاز مهم‌ترین موارد می‌باشد. با توجه به اهمیت موضوع پیشنهاداتی در این خصوص به شرح ذیل ارائه می‌گردد:

- بررسی و توزیع مجدد کاربری‌ها و داشتن نگاهی عدالت محور در این خصوص.
- توجه بیشتر به محلاتی که برخورداری کمتری دارند وتلاش در جهت افزایش سهم خدمات رفاه عمومی در این محلات.
- استفاده مفید از فضاھای خالی در محلات کمتر برخوردار جهت رفع کمبودها.
- تشکیل شوراهای محله‌ای به عنوان رابط بین مردم وشھرداری به منظور احقاق حقوق مردم جهت برخورداری از خدمات رفاه عمومی.

- افزایش میزان کاربری‌های بهداشتی - درمانی، فرهنگی و فضای سبز در سطح شهر به منظور بهبود کیفیت زندگی.
- افزایش سهم محلات حاشیه‌ای شهر در خصوص انواع خدمات رفاه عمومی شهری.
- تشویق مردم به سرمایه‌گذاری در شهر و مشارکت فعال در ایجاد خدمات شهری توسط بخش خصوصی.

منابع

- Ahmadpour, Ahmad Vahmine Nejad, Hossein Vazyari, Karmatallah and Faraji Solebar, Hassan Ali and Vafaei, Abuzar (2014), Evaluation and Evaluation of Urban Land Use from the Perspective of Social Justice (Case Study of Kashan City), Aims of Land, Volume Six, No2. Pp 179-208.
- Pohizkar, Akbar (1997), Urban or Urban Placement Selection in Urban Models or GIS: Case Study of Tabariz University, PhD thesis, Tarbiat Modares University, Tehran.
- Talen, Emily (2002), GIS, and Justice in Urban Planning, Translation by Mahmoud Rezaei, Shahr-Negar Quarterly Journal, No. 17, pp. 26-37.
- Hosseini Shah Parian, Nabiollah (2015), An Analysis of Spatial Justice with Emphasis on Urban Public Utilities in Ahwaz, Master's Thesis, Department of Geography and Urban Planning, Shahid Chamran University of Ahwaz
- Hatami Nejad, Hussein et al. (2009), Social Justice and Space Justice, Review and Comparison of John Rawls & Harvey's Views, Political and Economic Information Magazine, pp. 269-270
- Dinkerly, Harold Vedigran (1997), Urban Land Policy, Abdollah Kousari Translation, Tehran National Organization of Land and Mines.
- Rashidi, Siamak (2010), Evaluation of land use in Izeh city, Master's thesis of geography and urban planning, Faculty of Geography, University of Isfahan, Ferdowsahnameh: Asgharzrabi.
- Razavian, Mohammad Taghi (2002), Urban Land Use Planning, Tehran, pp. 2.
- Sajjadi, Jillahmakaran (1995), Evaluation of land use realization in Urban Development Plans for the use of green space in Shahr-roud, Faculty of Science, Regular Research Center, No. 1, Year One.
- Sharifi, Abdolnabi (2006), Social Justice and the City: An Analysis of Regional Inequalities in Ahvaz City, Phd dissertation on Geography and Urban Planning, Professor Hussein Hatami Nejad.
- Shokouee, Hussein (1995), New Views in Urban Geography, Publications.
- Zahahi, Mohammad Veselomanirad, Esmael and Hosseini Shah Parian, Nabiollah (2017), Evaluation of the use of urban land of Ahwaz metropolis based on spatial justice using the Lqi model and the nearest adjacent neighbor's method, Quarterly Journal of Urban Management Studies, ninth year ninth twenty.
- Zarabi, Asghar and Rashidi Nik, Siamak and Ghasemi Rad, Hamdollah (2010), Land Use Analysis and Evaluation in Izeh City, Journal of Urban Research and Development, Year 1, Number 3.
- Azizi, Mohammad Mehdi (2013), An Analysis of the Per Capita of Land Use and City Scale in Comprehensive Urban Designs of Iran, Journal of Fine Arts, Architecture and Design, Vol. 18, No. 4, Winter 2013.
- Faghihi, Abolhassan and Timournejad, Kaveh (2006), Response System in Tehran Municipality, Management Studies Quarterly, No. 50.
- Karami, Qasim and Lotfi, Mohammad Sadegh (2008), Space Justice in Geographic Space Planning, Social Justice, Tehran: Expediency Council, Strategic Research Center, Strategic Research Institute
- Mahdizadeh, Javad, colleagues (2003), Urban Development Strategic Planning, Tehran University Press, pp. 192.
- Arman Shahr Consulting Engineers (2000), Developing Methods for Improving Urban Utility Productivity, Vol. I.
- Movahed, Ali and Semedi, Mohammad Hossein (2013), Quantitative and qualitative assessment of land use in Mariwan, Journal of Human Geography Research, No. 87.
- Sustainable Environment Project Consultant Engineers (2015), Development and Implementation Plan (Comprehensive) and Detail Detail, General Directorate of Road and Waste Management of Bushehr Province.

- Heirs, Hamid Reza and Zangi Abadi, Ali and Yaghfouri Ali (2008), Comparative distribution of urban public services in terms of social justice (Case study: Zahedan, Geography and Development Quarterly, No. 11).
- Greer John Robert (2002). Equity in the spatial distribution of municipal services: how to operationalize the concepts and institutionalize a program the university of texas at dallas.
- Tsou k. w. Hung Y. T. Chang Y. T. (2005). An accessibility based integrated measure of relative spatial equity in urban public facilities cities.
- Kyushic oh. Jeong seunghyun (2007). Assessing the spatial distribution of urban parks using GIS. Landscaps and urban planing vol82..No.1
- Langford. M. Higgs. G. radcliffe. J and while. S. (2008). Urban population distntution model and servis accessibility Estimation compuers Environment and urban sistem p:57.
- Sereto, Mernesto 2008. Social justice and urban regional planning, centennial public lecture serie.
- Ebrahimabadi, M. S. (2008), Accessibility and Street Layout. Master Thesis in Urban Planning and Design. Stockholm: Sweden.

